

Özlem BAL

Şuhut Hakimi

Türk İş Hukukunda Manevi Tazminat Talebinde Taraflar

Türk iş hukukunda manevi tazminat, 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 47 ve 49. maddelerinde düzenlenirken, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunumuzun 56 ve 58. maddeleri olmak üzere iki maddesinde yer almaktadır. Manevi tazminata sebep olacak olaylar ve hak kazanan kişiler her iki madde bakımından farklı olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere göre beden bütünlüğü ihlalinde işçi, ağır bedensel zararlarda işçi ve işçi yakınları, ölüm halinde ise ölen işçinin yakınları manevi tazminata hak kazanırken¹ kişilik hakkının ihlalinde kaynaklanan manevi tazminat davalarında ise sadece kişilik hakkı ihlal edilen işçi manevi tazminata hak kazanmaktadır. Uygulamada pek sık rastlanılsa da beden bütünlüğü veya kişilik hakkı işçi tarafından ihlal edilen işveren de tazminat davasında hak sahibi olabilmektedir.

Aşağıda öncelikle 01/07/2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu'nu da dikkate alınarak manevi tazminat hakkına sahip olanlar, ardından da bu manevi tazminattan sorumlu olanlar incelenecektir.

1. TAZMİNAT TALEBİ HAKKI OLANLAR

I. Beden Bütünlüğünün İhlali veya Ölüm Bakımından

A. İşçinin Beden Bütünlüğü İhlal Edilmişse

İşveren koruma ve gözetme borcuna aykırı davranarak işçinin bedensel (fiziksel veya ruhsal) bütünlüğünü ihlal etmişse ve fakat işçi ölmemiş ise manevi tazminat isteme hakkı 818 sayılı eski Borçlar Kanunu zamanında kural olarak sadece zarara uğrayan işçiye aitti². Fakat 6098 sayılı yeni Türk Borçlar Kanunu'nun 56/II. fıkrası ile artık işçi ile birlikte işçi "yakınları" da işçi de meydana gelen bedensel zararın "ağır" olması ön şartı ile işverenden manevi tazminat talep edebilecek duruma gelmiştir³.

Eski 818 sayılı Borçlar Kanunu zamanında, beden bütünlüğü ihlal edilen işçi ile birlikte acaba işçi yakınları da bu olaydan doğan ma-

nevi zararlarının tazminini işverenden isteyebilirler mi? sorusu doktrinde tartışmalara neden olmuştu⁴. Bazı yazarlara göre⁵ işçi yakınlarının eski 818 sayılı Borçlar Kanunumuzun 47.maddesinden doğan manevi zararlarının tazminine yönelik talepleri işçinin ölmemiş olması halinde kabul edilmemeli, bu hallerde talep hakkı sadece beden bütünlüğü ihlal edilen işçiye tanınmalıydı⁶. Çünkü burada işçi yakınlarının yansıma zararı vardır ve 47. maddede beden bütünlüğünün ihlali halinde yansıma yoluyla zarara uğrayanlara özel olarak dava hakkı tanınmamıştı⁷. Doktrinde bazı yazarlarsa⁸ beden bütünlüğü ihlal edilmiş olan işçinin yakınlarının da uğradığı manevi zararın tazmininin mümkün olduğunu ve bunun uygun illiyet bağı veya normun koruma amacı (hukuka aykırılık bağı) teorilerine dayandığını, yansıma-doğrudan zarar kıstasının terk edildiğini savun-

bozmuşsa, fiziksel bütünlüğün yanında ruhsal bütünlüğü de koruyan 47. madde¹¹ bunlar hakkında da uygulanacaktı¹². Çünkü olaydan dolayı işçi yakınlarının kendi ruh sağlığı bozulmuş, doğrudan doğruya kendi beden bütünlükleri ihlal edilmiş olduğu için normun koruma amacı içinde kalacaktı. Zararları yansıma değil, doğrudan zarar olarak görülecekti¹³.

Eski 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun 47. maddesinin yürürlükte olduğu zamanda Yargıtay kararlarını incelediğimizde dikkatimizi çeken ilk husus manevi tazminat davalarına bakan daireler arasındaki farklılıklardı. Yargıtay'ın 4. Hukuk Dairesi ve Hukuk Genel Kurulu geçmiş ve yeni tarihli kararlarında, uygun illiyet bağının ve normun koruma amacının (hukuka aykırılık bağının) olayda gerçekleşmesi halinde beden bütünlüğü ihlal edilenin yakınları lehine manevi tazminata hükmedilirken¹⁴ iş davalarına

Yargıtay uygulamalarını ve doktrin eleştirilerini dikkate alan kanun koyucu yeni 6098 sayılı TBK.56/II.fıkrasında işçi yakınlarının, sadece işçinin ölümü halinde değil, hem işçinin ölümü hem de işçinin ağır bedensel zarara uğraması halinde manevi tazminata hak kazanacaklarını belirtmiştir.

maktaydılar⁹. Normun koruma amacı teorisine göre normun koruma amacı dışında kalanlar, zarara uğrasalar bile tazminat davası açamazlar. İhlal edilen kuralın koruma amacı ve alanı amaçsal yorum yöntemleri ile bulunur. Bu teori hem kusur sorumluluğunda hem de kusursuz sorumlulukta uygulama alanına sahiptir. Hukuka aykırılık kavramı davranışa ilişkin olduğu halde, normun koruma amacı teorisi, zararlı sonuca ilişkin bulunmaktadır. Bu teori, uygun illiyet teorisinin sorumluluğu yeterli ölçüde sınırlandırmadığı gerekçesiyle ileri sürülmüştür¹⁰. Mevcut soruna bu şekilde yaklaşıldığında, belirli durumlarda 47. maddenin iş kazasına uğrayan işçilerin yakınlarına manevi tazminat hakkı tanıdığı sonucuna varılacaktı. Örneğin beden bütünlüğü zarara uğrayan işçinin yakınlarında bu olay bunalım ve şok yaratmışsa, zararlandırıcı olay ağır bir ihlal olup onların ruh sağlığını

bakan 9. Hukuk Dairesi ve 21. Hukuk Dairesi beden bütünlüğü ihlal edilmiş işçi yakını lehine manevi tazminata hükmetmek için yine uygun illiyet bağı ve normun koruma amacını ararken buna ek olarak işçinin yakınlarının uğradığı zararların ayrıca çok yoğun ve ağır olmasını aramaktaydı¹⁵. Yargıtay 21.H.D.'nin bir kararında, eğer bir kimsenin cismani zarara maruz kalması sonucunda, onun çok yakınlarından birinin de (ana, baba, karı, koca gibi) aynı eylem nedeniyle hukuken korunan ruhi ve asabi sağlık bütünlüğü ağır şekilde haleldar olmuşsa onlar da manevi tazminat talep edebilirler. Çünkü bu durumda ...uygun illiyet bağı vardır ve normun koruma amacı içinde (BK.m.47) ...bulduklarının kabulü gerekir....yansıma değil doğrudan doğruya zarara uğrama söz konusudur demiştir¹⁶. Yargıtay'ın işçi yakınının ağır beden zarara uğramasını ararken işçide de %90'lara yakın¹⁷

iş göremezliğinin meydana gelmesini aradığını görmekteydik¹⁸. Bir kararında, olayda iş kazası sonucu davacının kocası %99 işgücü ve erkeklik gücünü kaybetmiştir. Evlilik birliğinin doğal sonuçlarından biri bu iş kazası ile ortadan kalkmış bulunmaktadır. Bu olay davacı eş üzerinde yansıma değil doğrudan bir zarar yaratmıştır diyerek işçi yakınlarının talep ettiği manevi tazminat kabul edilmişken¹⁹, başka bir olayda işçinin %51 meslekte kazanma gücü kaybına uğradığını, bu olayın işçi yakınlarının ruhsal bütünlüğünün ağır bir şekilde bozulmasına sebep olamayacağını belirterek işçi yakınlarının manevi tazminat talebini reddetmiştir²⁰. Yargıtay'ın yerleşik içtihatları bu şekilde olsa da son zamanlarda yüksek mahkeme işçinin iş göremezlik oranının %81 veya %70'lere ulaştığı olaylarda da işçinin bakıma muhtaç hale geldiğini belirtip, bu durumun işçi yakınlarının ruhsal ve sinirsel bütünlüğünü ağır şekilde bozduğunu kabul etmiş ve onlar lehine de manevi tazminata ka-

halinde işçi yakınları lehine manevi tazminata hükmedilebilecektir.

Yeni 6098 sayılı TBK.m.56/I ve II. fıkralarına göre manevi tazminat talep edebilecek iki kişi arasındaki fark şudur: Bedensel bütünlüğü zedelenen kişinin bizzat manevi tazminat talep etmesi halinde bedensel zararın ağır olup olmaması önemli değildir. Saldırıya uğrayan kişi bedensel bütünlüğüne yönelik her saldırı ve zarar için manevi zararının tazmin edilmesini talep edebilir. Buna karşılık saldırıya uğrayan kişinin yakınlarının manevi tazminat talep edebilmesi "ağır" bedensel zarar koşuluna bağlanmıştır. Ağır bedensel zarar kavramının anlamının belirsiz ve koruma kapsamının dar olduğu yönünde doktrinde eleştiriler mevcuttur²³. Yargıtay umarız yeni 6098 sayılı TBK.'nın yürürlüğünden sonra ağır bedensel zarar şartını, şu anki uygulamalarında olduğu gibi işçinin %100 ya da %99 oranında iş göremez hale gelmesi²⁴ olarak yorumlamaz. Çünkü bu çok

Saldırıya uğrayan kişi bedensel bütünlüğüne yönelik her saldırı ve zarar için manevi zararının tazmin edilmesini talep edebilir.

rar vermiştir²¹. Hatta ilginçtir ki yüksek mahkeme bir kararında yaşamsal tehlike geçirip %13 oranında iş göremez hale gelen işçinin anne ve babası lehine, aile birliği içinde korunması gereken bağıllığın zarar gördüğü gerekçesiyle manevi tazminata hükmetmiştir²².

Bu yöndeki Yargıtay uygulamalarını ve doktrin eleştirilerini dikkate alan kanun koyucu yeni 6098 sayılı TBK.56/II.fıkrasında bu hususu yasal bir zemine kavuşturmuş ve işçi yakınlarının, sadece işçinin ölümü halinde değil, hem işçinin ölümü hem de işçinin ağır bedensel zarara uğraması halinde manevi tazminata hak kazanacaklarını belirtmiştir. Bu yüzden işçinin beden bütünlüğünün ihlal edildiği ve yeni TBK.m.56/II.fıkrasının uygulandığı olaylarda artık işçi yakınları lehine manevi tazminata hükmedilirken en azından yansıma veya doğrudan zarar var mıdır, normun koruma amacı içine girer mi? tartışmalarına gerek kalmadan diğer yasal şartlarında sağlanması

ağır bir şarttır²⁵. Bunun yerine, doktrinde haklı olarak savunulduğu üzere, şayet işçi yakınlarının işçi ölmemişken talep edecekleri manevi tazminatlara bir sınırlama getirilmek isteniyorsa mevcut uygulama yerine, beden bütünlüğü ihlalinin ağır olmadığı olaylarda manevi tazminatın, %100 iş göremez hale gelmiş işçi yakınlarının kine oranla daha az miktarda hükmedilmesidir²⁶. Aksi halde bu kişiler normun koruma amacı dışına itilmiş olacaktır²⁷. Bu yeni hükümlerle eski 818 sayılı BK.47. maddede işçi yakınları için sadece ölüm halinde kabul edilen yansıma yoluyla zararın tazmini, ölümle sonuçlanmayan bedensel zararlar için de kabul edilmiştir²⁸.

İşçinin yüzündeki yara izi, bir organın başka bir biçim alması, ciltte çirkin renklerin, kabukların meydana gelmesi, kaş ve kirpiklerin dökülmesi, yüzün çirkinleşmesi, bir kemiğin kırılması, ani şokların yarattığı bunalımlar vb. psikolojik rahatsızlıklar beden bütünlüğünün ihlaline örnektir. Bunlar kişide derin acılar ya-

ratır ve ruhsal dengeyi ise kökünden sarsar²⁹. Hatta Yargıtay kararlarının da isabetli bir şekilde belirtildiği gibi işçi iş kazası ve meslek hastalığı sonucu % 0 iş göremezlik halindeyse yani her hangi bir maluliyeti oluşmamış olsa bile manevi tazminata hükmedilebilecektir³⁰.

Yargıtay ve doktrin işçi yakını lehine manevi tazminata hükmederken kimi zaman eski 818 sayılı Borçlar Kanunumuzun 47. maddesine dayanırken³¹ kimi zamanda aynı Kanunun 49. maddesine dayanmıştır³². Yüksek mahkemenin bir kararında³³, bir kimsenin cismani zarara maruz kalması halinde onun çok yakınlarından birine aynı eylem nedeniyle hukuken korunan ruhi sağlık bütünlüğü ağır şekilde bozulmuşsa BK.m.49 uyarınca manevi tazminat talep edebilirler, denmişken³⁴ başka bir kararında davalının aracı ile çarpması sonucu %100 iş göremez hale gelen çocuğun davacı annesi lehine BK.m. 49 uyarınca manevi tazminata hükmedileceği belirtilmiştir³⁵.

İş kazası ve meslek hastalığına uğrayan işçi bazen cismani zararı için işverenden yeni 6098 sayılı TBK.m.56 gereği (eski 818 sayılı BK.m.47) manevi tazminatını aldıktan sonra bu kaza veya meslek hastalığı nedeniyle vefat ederse bu durum, onun ölümden dolayı işçi yakınlarının talep edecekleri manevi tazminat davalarına engel değildir³⁶. Çünkü her iki tazminatın gidermeyi amaçladığı zararın sebebi ve sahibi farklıdır. İşçi beden bütünlüğü ihlalinden duyduğu manevi zararına karşılık, işçi yakınlarıysa işçinin ölümü dolayısıyla uğradıkları acı ve ıstı-
rabın karşılığı olarak manevi tazminat istemektedirler³⁷. Bazen ise iş kazası ve meslek hastalığına uğrayan işçi, manevi tazminat almamışken daha sonra başka bir nedenle ölmüş olabilir. Burada yaralanmadan dolayı³⁸ işçi manevi tazminat isteme iradesini açıklamış ise bu hak mirasçılarına intikal edecektir (TMK.m.25/4)³⁹. Örneğin işçi ölmeden önce davayı açmak için avukata vekaletname vermişse veya davayı açmışsa artık ortada mameleki bir alacak hakkı vardır. Bu da ölümlerle birlikte işçinin mirasçılarına geçecektir⁴⁰. Bu sebeple ölen işçinin bu tür manevi tazminat davasında hakim, manevi tazminat miktarının davalıdan tahsili ile davacının mirasçılarına payları oranında ödenmesine

karar vermelidir⁴¹. Mirasçılarının kendi şahıslarından doğmayan ve miras bırakan işçiden kendilerine geçen bu hakta⁴² korunan hukuki değer, işçinin ölmeden önceki kişilik haklarıdır.

B. İşçi Ölmüşse

Yaşam hakkı, diğer kişilik değerlerinin varlığının da bir ön şartıdır. Kişinin öldürülmesi, buna teşebbüs edilmesi veya ölümlerle tehdit edilmesi gibi davranışlar, o kişinin yaşam hakkını ihlal eder⁴³. Yeni 6098 sayılı TBK. 56. maddesi (eski 818 sayılı BK.m.47) hukuka aykırı olarak kişinin yaşamına son verilmesi halinde ölenin yakınlarının manevi tazminat talep edebileceğini düzenlemektedir⁴⁴. İlgili madde işverenin koruma ve gözetme borcuna aykırı davranışı sonucu⁴⁵ meydana gelen iş kazası ve meslek hastalığından doğan manevi tazminat davalarında uygulanmaktadır⁴⁶ ve yansıma zararın, istisnai olarak kanunen korunmasına en güzel örneklerdendir⁴⁷. İşçinin ölümünden yansıma yoluyla zarar gören işçi yakınlarının manevi zararı giderilirken⁴⁸ işçi yakınlarının manevi tazminat talep hakkı, ölen işçiden intikal eden bir hak değil, doğrudan doğruya yasa ile kendilerine tanınmış, bağımsız bir haktır⁴⁹.

Eski 818 sayılı Yasa'da her ne kadar isabet-siz bir çeviri sebebiyle⁵⁰ ölenin ailesinden bahsedilmişse de doktrinde oy birliği halinde bu terimden mehzaz kanunda olduğu gibi⁵¹, ölüm nedeniyle içten bir acı ve ıstırap duyan, duygusal yakınlığı ve içtenlik taşıyan bağlılığı olan yakınların⁵² anlaşılması gerektiği kabul edilmiştir⁵³. Bu halde manevi tazminatı haklı kılan hukuki değil, bu şekilde fiili sevgiye dayalı bir bağlılıktır⁵⁴. İşçinin yakın ilişkide bulunduğu eşi⁵⁵, annesi, babası, çocukları⁵⁶, kardeşleri gibi aile fertleri bu kavrama dahil olurken⁵⁷ aile üyesi olmayan ama işçinin sevgilisi, sözlüsü⁵⁸, evlilik dışı çocuğu⁵⁹, nikahsız (gayri resmi) eşi⁶⁰, nişanlısı⁶¹, evlatlığı⁶², çok yakın arkadaşı⁶³ gibi onun ölümünden manevi acı ve elem duyacak kişiler de bu kapsama dahil edilebilmektedir. Yeni 6098 sayılı TBK.56. maddesinde isabetli bir şekilde aile kavramı terk edilerek, ölenin yakınları ifadesi kullanılmıştır⁶⁴. Aralarında kan bağı olup, aile üyesi olan bir kişi ile ölen işçi arasında soğuk ve gevşemiş bir bağ varsa bu

Kanun bazen istisnaen sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişilerin de sözleşmeye aykırılık hükümlerine göre manevi tazminat talep etmesine imkan tanımaktadır.

hısıım yakın sayılmazken⁶⁵ manevi tazminat alacaklısı olması mümkün değildir⁶⁶. Ölen işçinin salt amcası, teyzesi, kaynanası olması olayda böyle bir acı duyduğunun delili olamaz. Sadece bu kişilerin zarara uğrayabileceğine dair karine olup her somut olayda bunun takdiri hakim tarafından yapılacaktır. Hakim bu şekilde bir yakınlığa rağmen ölen ile istek sahibi arasında düşmanlığın bile bulunabileceğini göz önünde tutmalıdır⁶⁷. Yargıtay'ın kökleşmiş içtihatları da bu yöndedir⁶⁸. Davalı işveren, yakın olduğunu iddia eden davacının ölen işçinin yakını olmadığını veya gerçekte ölümünden üzüntü duymadığını ispat ederse, birinci halde hukuka aykırılık bağının, ikinci halde manevi zararın bulunmadığı anlaşılacak ve bu kişiler lehine manevi tazminata hükmedilemeyecektir⁶⁹.

Bir iş kazası veya meslek hastalığı sonucu gerçekleşen işçi ölümü sebebiyle manevi tazminata hak kazanabilecek kişileri tek tek inceleyerek; ilki, işçinin ölümü anında doğmuş veya anne karnında olan çocuğudur. Çünkü manevi tazminat yalnız çekilen acılara değil, gelecekte çekilecek olan acılara karşılıklı takdir olunur⁷⁰. Bu örnekte olduğu gibi manevi zararın sonradan doğması da mümkündür. Babasını tanımak mutluluğundan dahi yoksun kalacak çocuğun bütün yaşantısı boyunca duyacağı eksiklik ve acı söz götürmeyecektir⁷¹. Ölen işçinin çocuğu, ölüm anında, ister çok küçük yaşta isterse de sağ doğma koşulu ile⁷² cenin olsun, manevi tazminat alacaklısı olabilecektir⁷³. Cenin ya da yaşlı küçük çocuğun ayırt etme gücüne sahip olmaması da manevi tazminat talebine engel değildir⁷⁴.

Evlilik bağı, eşler arasındaki duygusal bağın varlığı konusunda bir karine oluşturduğundan, ölen işçinin eşinin de manevi tazminat talep etmesi doğaldır. Ancak ölen işçi yıllardır eşinden ayrı yaşıyorsa, aradaki ilişki zayıflamışsa

örneğin boşanma davası sürerken işçi ölmüşse duygusal yakınlıktan söz edilemeyeceğinden manevi tazminat talebi de reddedilecektir⁷⁵. Ölen işçinin nikahsız eşinin yani gayri resmi yaşadığı kişinin de manevi tazminata hak kazanacağı hem doktrinde⁷⁶ hem uygulamada⁷⁷ kabul edilmiştir.

Evlatlarının ölüm nedeniyle anne ve babanın manevi tazminatı gerektirecek ölçüde büyük bir üzüntü duyacakları kuşkusuzdur⁷⁸. Yargıtay bir kararında ise kural olarak, üvey anne yakın olarak manevi tazminat isteyemez, ölenle arasında duygusal yakınlığın bulunduğu ispat edilmesi gereklidir demiştir⁷⁹.

Kardeşlerin de, işçinin ölümü nedeniyle acı ve elem duymaları pek olasıdır. Yeter ki işçi ile yaşam süresi içinde iyi bir ilişki, yakınlık, bağlılık içinde olsunlar⁸⁰. Yargıtay bir kararında ölüm olayından sonra doğan kardeşin manevi tazminat isteyemeyeceğine karar vermiştir⁸¹. Başka bir kararında ise, ölen işçinin 6 ve 8 yaşlarındaki kardeşleri lehine manevi tazminata hükmetmemeyi bozma sebebi saymıştır⁸². Son dönemdeki uygulamalara baktığımızda kardeşler lehine manevi tazminata hükmedilmeye devam edilirken⁸³ bazı olaylarda kardeşin işçi ile birlikte yaşamasına vurgu yapılarak, birlikte oturmayan kardeşlerin manevi tazminat talepleri reddedilmiştir⁸⁴.

C. İşçi Yakınlarının Manevi Tazminatı Sözleşmeye Aykırılık Hükümlerine Göre Talep Edip Edemeyecekleri Sorunu

Taraflar arasındaki dar anlamda borç ilişkisi, alacaklıya borçludan edimini yerine getirmesini talep etme ve alacağını elde edemediği vakit dava ve cebri icraya başvurma yetkileri vermektedir⁸⁵. Bu borç ilişkisi, tarafları olan alacaklı ve borçlu arasındaki bir bağ olduğu için kural olarak sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişiler üzerinde hiç bir etkiye sahip değildir⁸⁶. Bu, sözleşmenin nispiyeti ilkesinin zorunlu sonucu olduğundan sözleşmeden doğan hak ve borçlar kural olarak sadece o ilişki çerçevesi içinde ve tarafları arasında hüküm ve sonuç doğurur⁸⁷. O halde sözleşmeden doğan yükümlülükler taraflardan biri aykırı davran-

dığında ancak diğer taraf sözleşmeye aykırılık hükümlerine (yeni 6098 sayılı TBK.m.112 vd.- eski 818 BK.m.96 vd) dayanarak manevi tazminat talep edebilir. Bu durum iş sözleşmesinin tarafı olan işçi ve işveren arasında da geçerlidir. Sözleşmenin dışındaki işçi yakınları gibi hak sahipleri ise ancak haksız fiil hükümlerine dayanarak manevi tazminat talep edebilirler⁸⁸.

Kanun bazen istisnaen sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişilerin de sözleşmeye aykırılık hükümlerine göre manevi tazminat talep etmesine imkan tanımaktadır. Üçüncü kişi yararına sözleşme ve üçüncü kişiyi koruyucu etkili sözleşmeler bunlardan bir kaçıdır⁸⁹. İstisnalar kapsamına girecek bir madde de yeni 6098 sayılı TBK.m.417/III. (eski 818 BK.m.332/II.) fıkrasıdır. Yasanın gerekçesinde üçüncü fıkra için "işverenin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almaması nedeniyle işçinin ölmesi durumunda işçinin desteğinden yoksun kalanların tazminat alacaklarının sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk hükümlerine tabi olduğu belirtilmektedir. Fıkra sözleşmeye aykırılık nedeniyle tazminat sorumluluğuna ilişkin hükümlere yollama yapılmıştır. Bunun bir sonucu olarak, bu tür zararların giderilmesinde, haksız fiillere ilişkin zamanaşımı süreleri değil, sözleşmeye aykırılık nedeniyle zamanaşımına ilişkin hükümler uygulanacaktır. "şeklinde açıklama yapılmıştır. Böylece sözleşmelerin nispiyeti ilkesine istisna getirilerek, iş sözleşmesinin tarafı olmayan işçi yakınlarının da sözleşmeye aykırılık hükümlerine dayanıp destekten yoksun kalma tazminatı talep etmelerine imkan tanınmıştır. İşte bu noktada önem kazanan soru manevi tazminata hak kazanan işçi yakınlarının da yeni 6098 sayılı TBK.m.417/III. fıkrasının (eski 818 sayılı BK.m.332/II) kapsamına girip giremeyeceğidir. Eski 818 sayılı Borçlar Kanunu zamanında doktrine baktığımızda bazı yazarlar 332/II. fıkra sadece destekten yoksun kalma tazminatının düzenlendiğini, manevi tazminatın bu kapsama dahil olamayacağını, böylelikle işçi yakınlarının ancak haksız fiil hükümlerine dayanabileceğini savunmuşlardır⁹⁰. Bir kısım yazarlarsa 332/II. fıkranın manevi tazminatı da kapsadığını, böylece işçi yakınlarının sözleşmeye aykırılık hükümlerine göre manevi taz-

minat talep edebileceklerini belirtmişlerdir⁹¹. Aynı kanunun 45.maddesinde onların bu zararlarını ifadeyi yer almakta ve yine 332/II. fıkrasında uğradıkları zararlara ifadeyi kullanılmıştır. Dolayısıyla zararın çoğul kullanılması ile hem maddi hem manevi zarar kastedilmiştir. Maddenin amacı (m.332), işverenin 332/I maddedeki yükümlülüğünü ihlal ederek sözleşmeye aykırı davrandığında, işçi yakınlarına da sözleşmeye aykırılık hükümlerine başvurmalarına imkan tanıyarak onlar için haksız fiil hükümlerinden daha etkili bir koruma getirmektir. Kanun koyucunun ölüm sebebiyle sırf maddi menfaatleri sarsılan işçi yakınlarını daha elverişli konuma getirerek korumak istediği, buna karşılık işçinin ölümü nedeniyle acı ve elem duyan, yaşama sevinci azalan işçi yakınlarını ise korumak istemediği düşünülemez. Sırf doğan zararın türü göz önüne alınarak bu yönde bir sınıflandırma yapılmaması gereklidir⁹². Nitekim yeni 6098 sayılı TBK.m.417/III. fıkrasında "İşverenin yukarıdaki hükümler dahil, kanuna ve sözleşmeye aykırı davranışı nedeniyle işçinin ölümü, vücut bütünlüğünün zedelenmesi veya kişilik haklarının ihlaline bağlı zararların tazmini, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk hükümlerine tabidir." denilmiştir. Böylece eski BK.m.332/II. fıkrasında sadece ölüm halinden bahsedilmişken yeni TBK.m.417/III. fıkrasıyla ölüm ile birlikte vücut bütünlüğünün zedelenmesi veya kişilik haklarının ihlali ile doğan zararlar da maddenin koruma kapsamına dahil edilmiştir. Hal böyle iken her ne kadar yeni 6098 sayılı TBK.m.417/III. fıkrasının gerekçesinde "... işçinin desteğinden yoksun kalanlar..." ibaresi kullanılsa da bu fıkranın kapsamına sadece destekten yoksun kalma tazminatı alacaklarının değil manevi tazminat alacaklı olan işçi yakınlarının da gireceği yukarıdaki açıklamalar gereğince evleviyetle kabul edilmelidir. Böylece bu yeni düzenleme ile birlikte artık eski 818 sayılı Borçlar Kanunu zamanındaki tartışmaların sona ermesi beklenebilecek ve manevi tazminat alacaklı olan işçi yakınlarının da manevi tazminat taleplerinde sözleşmeye aykırılık hükümlerine dayanırlarken yeni 6098 sayılı TBK.m.417/III. fıkrasının kendilerine yasal dayanak olacağı kabul edilmelidir.

Uygulamaya baktığımızda, Yargıtay'ın işçi yakınlarının manevi tazminat taleplerini sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk hükümlerine göre talep edip edemeyecekleri sorunu ile açık bir biçimde ilgilendiğini görmüyoruz⁹³. Yüksek Mahkeme bir kararında⁹⁴, iş kazasına uğrayan işçi yakınlarının manevi tazminata nasıl hak kazanacaklarının gerekçesini açıkladıktan sonra, bu durumda onların zararı ile haksız eylem arasında uygun illiyet bağı mevcut olduğundan yansıma yolu ile değil, doğrudan doğruya zarara uğrama söz konusudur, demiştir. Görüldüğü gibi açıkça belirtilmese de yakınların manevi tazminat talebinden bahsederken haksız eylem kavramını kullanması, onların haksız fiilden doğan sorumluluk hükümlerine göre tazminat talep edebileceklerinin kabul edildiği izlenimini yaratmıştır⁹⁵. Başka bir kararda⁹⁶ ise iş kazasına uğrayan işçinin yakınlarının açtığı tazminat davalarının eski 818 sayılı Borçlar Kanunumuzun 125. maddesi gereği on yıllık sözleşme zamanaşımına tabi olduğu belirtilmişse de aynı Kanunun 332/II. maddesinden hiç söz edilmemiştir⁹⁷. Yüksek mahkeme eski tarihli bir kararında⁹⁸ ise iş kazası tazminatları için kabul ettiği on yıllık zamanaşımını eski 818 sayılı BK.m.332/II. fıkrasına dayandırmıştır. Böylelikle maddenin birinci fıkrasında işverenin alması gereken iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almaması nedeniyle meydana gelen zararlandırıcı olayda, ölen işçinin hak sahibi olan yakınlarının tazminat taleplerinin de sözleşmeye aykırılık hükümlerine tabi olacağı belirtilmiştir⁹⁹. Yüksek Mahkeme yine başka bir kararında, işçinin ölümü halinde işçi yakınlarının açacakları destekten yoksun kalma, maddi ve manevi tazminat davalarının, ölüm tarihinden itibaren on yıllık zamanaşımını süresine tabi olduğunu belirtmiştir¹⁰⁰.

II. Kişilik Hakkının İhlali Bakımından

İşverence veya diğer işçilerce, cinsel veya psikolojik tacize uğrayan, eşit davranma borcu ihlal edilerek negatif ayrımcılığa maruz kalan, iş akdi haksız olarak ya da sendikal vb. sebeplerle feshedilen işçinin, bu olaylardan ötürü kişilik hakkı ihlal edilmiş olabilir. Kişilik hakkı

hukuka aykırı bir şekilde saldırıya uğrayan işçinin veya nadiren de olsa işverenin, yeni 6098 sayılı TBK. 58 maddesindeki (eski 818 sayılı Borçlar Kanunu m.49/I) koşullarla birlikte dayanılan sorumluluk türünün (sözleşmeye aykırılık veya haksız fiil) genel koşullarının bir arada gerçekleşmesi¹⁰¹ ile manevi tazminata bizzat hak kazanacağı söz götürmezdir¹⁰².

Yeni 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu 56/II. Fıkrasında kişilik hakkını oluşturan "bedensel bütünlüğe" ağır saldırılar halinde zarara uğrayanın yakınlarına manevi tazminat hakkı tanırken, kişilik hakkını oluşturan "manevi kişisel varlıkların" (maddi nitelikte olmayan kişisel varlıkların) ihlali halinde manevi zararın tazminini öngören 58. maddede böyle bir olanağa yer vermemiştir. Oysa manevi kişisel değerlere yönelik bazı saldırılar bedensel bütünlüğe yönelik saldırılardan daha ağır olabilmektedir. Bir kişinin namus ve haysiyetine kamuoyunda tamiri mümkün olmayan şekilde saldırı halinde, sadece saldırıya uğrayan değil, onun aile fertleri gibi yakınları da yıkıma uğrayabilmektedir¹⁰³. Bu yasal düzenleme ile görüyoruz ki manevi kişisel değerlere yönelik saldırılarda yansıma yoluyla acı duyanların manevi tazminat talepleri TBK.m.56/II'de yasal olarak düzenlenmişse de TBK.m.58'de yasal olarak düzenlenmemiştir.

İşçinin, aile bütünlüğü aleyhine olacak şekilde, kişilik hakları bazen işverence ve diğer işçilerce ihlal edilebilir. Bu gibi durumlarda işçinin uğradığı saldırının ailenin diğer fertlerinin aile şerefine de saldırı teşkil etmesi mümkündür¹⁰⁴. Nitekim Yargıtay da bir kararında¹⁰⁵, kızlarının ırzına geçen şahıstan anne ve babanın manevi tazminat talep ettiği davayı, aile bütünlüğü aleyhine işlenen bir haksız eylemin, o aileyi oluşturan tüm fertler aleyhine doğrudan doğruya işlenmiş bir haksız eylem sayılır, gerekçesi ile kabul etmiş¹⁰⁶, aile manevi tazminata eski 818 sayılı BK.49.maddesi uyarınca hak sahibi olmuşlardır¹⁰⁷. Bu tür kararlarda aile üyelerinin söz konusu olaydan ötürü yansıma yoluyla değil, doğrudan zarar gördükleri kabul edilmiş olacak ki haklarında 49.madde uyarınca manevi tazminata hükmedilmiştir¹⁰⁸.

Bazen de işçi tarafından haksız bir saldırı sonucu, işverenin kişilik hakkı ihlal edilebilir. Bu

hallerde de işveren yeni 6098 sayılı TBK.m.58 (eski 818 sayılı BK.m.49.) gereğince manevi tazminata hak kazanır.

II. MANEVİ TAZMİNATTAN SORUMLU OLANLAR

İşverenin koruma ve gözetme borcu gereği, işçinin kişilik hakları arasında bulunan yaşam, sağlık ve beden bütünlüğü işyeri tehlikelerine karşı işverence korunmak zorundadır¹⁰⁹. İşveren bu borcu ağırlıklı olarak iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alarak¹¹⁰, işçinin iş kazasına uğramasını veya meslek hastalığına tutulmasını engelleyerek ifa etmektedir¹¹¹. Fakat ne yazık ki işverenler çoğu zaman bu borcun gereklerini yerine getirmediğinden bunun ihlalinden doğan zararları tazmin etmek zorunda kalırlar¹¹². Beden bütünlüğünün ihlali, yeni 6098 sayılı TBK.m.56 (eski 818 sayılı BK.m.47) uyarınca işverenin sorumluluğuna yol açarken¹¹³, işçinin diğer kişilik haklarının ihlali ise (örneğin işçinin kişiliğine, saygınlığına, onuruna, şerefine, mesleki itibarına ve şahsiyetine yönelik ihlaller) aynı kanunun 58.maddesi (eski 818 sayılı BK.m.49) uyarınca işverenin sorumluluğuna yol açar¹¹⁴.

İşveren her zaman kendi eyleminin yol açtığı manevi zarardan sorumlu olmaz. Bazı hallerde diğer işçinin yol açtığı (manevi) zararlardan da yeni 6098 sayılı TBK.m.66 (eski 818 sayılı BK.m.55) gereği istihdam eden sıfatı ile kusursuz olarak sorumlu olur¹¹⁵. Bu hallerde işverenin manevi tazminattan dolayı sorumluluğunun doğması için ne kendinin ne müstahdeminin (diğer işçisinin) kusuru aranır¹¹⁶. Yeter ki işveren kurtuluş karinesi getirmemiş olsun¹¹⁷. Bu durumda hem TBK. 66. madde gereği işveren hem TBK.m.49. vd. gereği müstahdem (diğer işçi) zarar gören işçiye karşı, manevi tazminat talebinden aynı kanunun 62. maddesi (eski 818 sayılı BK.m.51) gereği teselsül hükümlerine göre birlikte sorumlu olurlar¹¹⁸. Manevi zarara uğrayan işçi, ister işverene ister diğer işçiye başvurarak zararının giderilmesini isteyebilir¹¹⁹. Daha sonra istihdam eden işveren ve diğer işçi kendi aralarında birbirlerine rücu edebilirler¹²⁰. Yargıtay da kusursuz işvereni, işçinin manevi zararından sonradan onlara rücu hakkı saklı

kalmak üzere çalıştırdığı müstahdemlerinin (diğer işçilerin) kusurları toplamı oranında sorumlu tutmuştur¹²¹.

İşverenin sorumluluğunun doğduğu diğer durum ise işveren vekilinin yol açtığı manevi zararlardır. İşveren vekili, işveren adına hareket ettiği ve onu doğrudan temsile yetkili kılındığı için işçilere karşı hukuki (özel hukuktan doğan) bir sorumluluğu yoktur¹²². Nitekim İş Kanunu'nun m.2/IV fıkrasında işveren vekilinin bu sıfatla işçilere karşı yerine getirdiği ya da getirmediği işlem ve yükümlülüklerden işverenin sorumlu olacağı düzenlenmiştir¹²³. Yargıtay da iş kazası sonucu açılan manevi tazminat davasında işveren vekilinin hukuki sorumluluğuna gidilemeyeceğini kararlaştırmıştır¹²⁴.

İşveren manevi tazminattan doğan sorumluluğunu bazen de başka bir işverenle paylaşır. Geçici (ödünç) iş ilişkisi kurulduğunda (İK.m.7/III) geçici işveren işçiye koruma ve gözetme borcundan işverenle birlikte sorumlu tutulmuştur¹²⁵. Bu sebeptendir ki geçici işveren de tıpkı işveren gibi koruma ve gözetme borcunu ihlal etmeyip iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almakla yükümlüdür. Aksi halde meydana gelen manevi zararlardan işveren ile beraber müteselsilen sorumlu olacak ve kendisine yöneltilecek manevi tazminatı ödemek zorunda kalacaktır¹²⁶. Doktrinde aksi yönde yani geçici işverenin iş kazasından müteselsil sorumlu tutulmaması gerektiğini savunan yazarlar da mevcuttur¹²⁷.

İşçinin veya yakınlarının ister TBK.m.56 (eski 818 sayılı BK.m.47) ister TBK.m.58'den (eski 818 sayılı BK.m.49) doğan manevi tazminat taleplerinde Sosyal Güvenlik Kurumu'nun hiçbir sorumluluğu yoktur¹²⁸. İş kazası bazen de trafik kazası şeklinde gerçekleşir. Bu gibi olaylarda, manevi tazminat davasının şartları olayda gerçekleşmişse manevi zarara uğrayan işçi lehine manevi tazminata hükmedilebilir. Fakat 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun m.92/f fıkrası gereğince, manevi tazminata ilişkin talepler, zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamı dışında kaldığı için tıpkı Sosyal Güvenlik Kurumu gibi bu vakitte sigorta şirketinin manevi tazminattan dolayı herhangi bir sorumluluğu doğmaz¹²⁹.

Manevi tazminattan sorumlu tutulan işveren henüz dava açılmadan veya karara bağlanmadan ölmüşse, mirası reddetmeyen mirasçılar işçinin veya işçi yakınlarının manevi tazminat alacağından sorumlu hale gelir. İşverenin mirasçılarının buradaki sorumluluğu, yine işveren gibi sözleşmeye aykırılık hükümlerine dayanır¹³⁰.

DİPNOTLAR

- 1 Akın, Levent, III. Yılında İş Yasası, Seminer Notları, İş Sağlığı ve Güvenliği, Bodrum, 21-25 Eylül 2005, 342.
- 2 Süzek, İş Hukuku, İstanbul, 2005, Beta Yayınları, 350. Karahasan, Mustafa Reşit, Tazminat Hukuku, Maddi ve Manevi Tazminat, Beta Yayınları, İstanbul, 1996, 844. Gürsoy, Kemal Tahir, Manevi Zarar ve Tazminatı, AÜHFD, C. XXX, Y.1973, 31. Akın, Levent, İşverenin İşçiyi Gözetme Borcu ve Bundan Doğan Tazminat Davaları, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2002, Ankara, 2004, 92. Aynı yönde Y4HD, 26.10.2007, 2006/13918, 2007/12990, Kılıçoğlu, Mustafa, Tazminat Esasları ve Hesap Yöntemleri, B. 2, Turhan Kitapevi, Ankara, 2008, 828, 829. 4HD, 12.7.2007, 2006/10725, 2007/9449, Kılıçoğlu, M., Hesap, 831-832.
- 3 Kılıçoğlu, Ahmet, Yeni Borçlar Kanununa göre hazırlanmış Borçlar Kanunu, 15. Bası, Ankara, 2012, 429.
- 4 Akın, 2002 Değerlendirme, 129.
- 5 Reisoğlu, Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 1990, 201. Tandoğan, Haluk, Türk Mes'uliyet Hukuku, Ankara, 1961, 336. Çenberci, Mustafa, İş Kanunu Şerhi, B.6, Ankara, 1986, 1024. Gürsoy, 31. Feyzioğlu, N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.II, İstanbul, 1977, 601. Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut, Borçlar Hukuk, Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2006, 683. Hatemi, Hüseyin, Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, C.II, İstanbul, 1994, S.10, N.12. Kaplan, Emine Tuncay, İşverenin Hukuki Sorumluluğu, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1992, 139-144.
- 6 Kaplan, Hukuki Sorumluluk, 144.
- 7 Oğuzman, Kemal, İsviçre'de ve Türkiye'de Medeni Kanun ve Borçlar Kanununda Şahsiyetin Hukuka Aykırı Tecavüze Karşı Korunması ve Özellikle Manevi Tazminat Davası Bakımından Yapılan Değişiklikler, Prof. Dr Tandoğan'ın Hatırasına Armağan, BTHAE, Ankara, 1990, 39. Eren, Fikret, Hukuka Aykırılık Bağlı ve Normun Koruma Amacı Teorisi, Prof. Dr. Mahmut Koloğlu'na Armağan, Ankara, 1975, 477, dpn. 60a.
- 8 Süzek, İş Hukuku, 350. Akın, III.Yıl, 342. Eren, Borçlar 2003, 764. Tekinay, S./Akman, S./Burcuoğlu, H./Altop, A., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7.Bası, 1993, 659. Atamer, Yeşim, Haksız Fiilden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması, Özellikle Uygun Nedensellik Bağlı ve Normun Koruma Amacı Kuramları, Beta Yayınevi, İstanbul, 1996, 93.
- 9 Süzek, İş Hukuku, 350. Süzek, Sarper, Bireysel İş İlişkinin Kurulması, Hükümleri ve İşin Düzenlenmesi, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2001, Ankara, 2003, 43. Tandoğan, Haluk, Üçüncü Sahsın Zararının Tazmini, Ankara, 1963, 6, 7. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, 882. Akın, 2002 Değerlendirme, 130. Akın, III. Yıl, 342. Akın, Levent, Destekten Yoksunluk ve Cismani Zararlarda İşverenin Özel Hukuktan Doğan Sorumluluğu, Destekten Yoksun Kalma ve Cismani Zararlarda Sorumluluk ve Tazminat Sempozyumu, İstanbul, 1996, 46. Eren, Borçlar 2003, 764-765. Eren, Normun Koruma Amacı, 461, 463, 482. Karahasan, Tazminat, 849, 851, dpn. 27. Ulsan, İlhan, Özellikle Borçlar Hukuk ve İş Hukuku Açısından İşverenin İşçiyi Gözetme Borcundan Doğan Hukuki Sorumluluğu, Kazancı Hukuk Yayınları, No:72. İstanbul, 1990, 182.
- 10 Eren, Normun Koruma Amacı, 461 vd. Serozan, Rona, Manevi Tazminat İstemine Değişik Bir Yaklaşım, Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Dergisi, Ankara 1990, 91. Karahasan, Mustafa Reşit, Kusura Dayanan-Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Beta Yayın, İstanbul, 1995, 195 vd. Akunal, Teoman, Haksız Fiilden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu, İstanbul, 1977, 103 vd. Normun koruma amacı teorisi hakkında geniş bilgi için bkn. Tandoğan, Haluk, Üçüncü Sahsın Zararının Tazmini, Ankara, 1963, 11 vd. Atamer, 70 vd. Eren, Normun Koruma Amacı. Karahasan, Haksız Fiil, 195 vd. Tandoğan, Haluk, Hukuka Aykırılık Bağlı, BATIDER, 1979, 16 vd.
- 11 Tandoğan, Üçüncü Şahıs, 6,7. Karahasan, Tazminat, 846.
- 12 Süzek, İş Hukuku, 350-351.
- 13 Tandoğan, Üçüncü Şahıs, 7. Eren, Normun Koruma Amacı, 481
- 14 Y4HD, 22.2.1988, 9373/1269. YHGK, 2.12.1987, 1987/4-214/894. Y4HD, 29.3.1983, 2065/3423, Kaplan, Hukuki Sorumluluk, 138. YHGK, 26.4.1995, 1995/11-122-430, Karahasan, Tazminat, 848.
- 15 Süzek, İş Hukuku, 351. Akın, III.Yıl, 343. Kaplan, Hukuki Sorumluluk, 138. Feyzioğlu, 601. Bu yöndeki kararlar için bkn. Y9HD, 10.9.1986, 6426/7855, İşveren Dergisi, C.XXV, S.3, 13. Y9HD, 25.12.1985, 12059/12553, Çenberci, 1026.
- 16 Y21HD, 25.10.2005, 7868/10156, Kazancı. Y21HD, 17.12.2002, 10355/10855, Akın, 2002 Değerlendirme, 130. Aynı yönde, Y21HD, 13.5.2004, 3980/4846. Y21HD, 27.10.2004, 8116/9009. Y21HD, 23.2.2004, 24/1413. Y21HD, 23.3.2004, 1754/2769, Kazancı. Y21HD, 12.6.2003, 4754/5612, Yargı Dünyası, S. 96, Aralık 2003, 92-93. Y21HD, 15.6.2000, 4733/4833, YKD, C.27, S. 2, Şubat 2001, 248-250. YHGK, 25.2.2004, 2004/13-61/110, Kılıçoğlu, Mustafa, Tazminat Hukuku, 2.Bası, Legal Yayınları, 2006, 1230 vd. Y4HD, 15.6.2000, 4733/4833, Kılıçoğlu, M., Hesap, 848-849.
- 17 Y21HD, 23.3.2004, 1754/2769, Balcı, Mesut, İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Tazminat Davaları, Yetkin Yayınları, Ankara, 2008, 564.
- 18 Süzek, İş Hukuku, 351. Balcı, 553. Aynı gerekçe Y21HD, 25.10.2005, 7868/10156'da dile getirilmiştir (kişisel arşiv).
- 19 YHGK, 23.9.1987, 1987/9-183/665, Ulsan, İş, 183. Aynı gerekçeler için Y21HD, 23.3.2004, 1754/2769, Balcı, 564-565. YHGK, 26.4.1995, 1995/11-122/430. Yargıtay yansıma

- yoluyla zarara uğrayan yakınlar lehine manevi tazminata hükmetmeyi yeğlemektedir. Aynı yönde bkn. Y21HD, 25.10.2005, 7868/10156, Kılıçoğlu, M., Hesap, 839, 842. YHGK, 25.2.2004, 2004/13-61/110, Kılıçoğlu, M., Hesap, 795, 804.
- 20 Y21HD, 27.1.2003, 1217/427, Balcı, 563. Aynı yönde bkz. Y21HD, 25.10.2005, 17868/10156, Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1236 vd. Y21HD, 15.5.2001, 3658/3777, Kazancı. Benzer gerekçeler için bkn. Y21HD, 14.02.2002, 286/1057. Y21HD, 19.2.2002, 991/1278 ve bunların değerlendirilmesi için bkn. Akın, 2002 Değerlendirme, 129 vd. Y21HD, 8.10.2001, 5928/6527. Y21HD, 15.5.2001, 3655/3777 ve bunların değerlendirilmesi için bkn. Süzek, 2001 Değerlendirme, 42, 44. Benzer gerekçeler için, Y21HD, 25.3.2003, 2421/2555, Kazancı. Y21HD, 15.6.2000, 4733/4833, YKD, C. 27, S.2, Şubat 2001, 248, 250. YHGK, 1.4.1998, 1998/4-251/265, Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1239. Y21HD, 8.10.2001, 5928/6527 karar ve değerlendirilmesi için bkn. Süzek, 2001 Değerlendirme, 43.
- 21 Y21HD, 12.6.2003, 4754/5612, Çimento İşveren, Ağustos 2003, 34-35. Benzer gerekçeler için bkn. Y21HD, 27.10.2004, 8116/9009. Y21HD, 23.2.2004, 24/1413, Kazancı. Y21HD, 1.12.2003, 9485/9701, İHSGHD, Nisan-Haziran 2004, 714-716. Y21HD, 15.1.2002, 2001/1211, 2002/369, Kılıçoğlu, M., Hesap, 845, 846.
- 22 Y21HD, 15.1.2002, 2001/9272, 2002/371, Kılıçoğlu, M., Hesap, 847-848.
- 23 Kuntalp, E./Barlas, N./Ayanoğlu, A./ve arkadaşları, Türk Borçlar Kanunu Tasarısına İlişkin Değerlendirmeler, Galatasaray Üniversitesi, Mayıs, 2005, 50.
- 24 Y9HD, 10.9.1986, 6426/7855 kararda bu oranlar olmadığı için özel daire manevi tazminat talebini reddetmiş. Fakat YHGK, bu kararı bozarak manevi tazminatın haklılığına karar vermiştir. YHGK, 23.9.1987, 1987/9-183/665, Akın, Destekten Yoksun Kalma, 44-45.
- 25 Akın, 2002 Değerlendirme, 131
- 26 Akın, 2002 Değerlendirme, 131. Akın, III. Yıl, 343.
- 27 Akın, 2002 Değerlendirme, 131.
- 28 Kılıçoğlu, Yeni Borçlar Kanunu, 429.
- 29 Karahasan, Tazminat, 844.
- 30 YHGK, 8.10.2003, 2003/ 21-500-541, Kılıçoğlu, M., Hesap, 808, 809.
- 31 Y21HD, 25.10.2005, 7868/10156, Kazancı. YHGK, 2.12.1986, 4-214/89 nolu kararında cismani zarara uğrayan çocuğun babasının BK.m.47'ye dayanarak manevi tazminat talep edeceğini kabul etmiştir. Bkn. Kılıçoğlu, M., Hesap, 188, dpn. 245. Akın, Destekten Yoksun Kalma, 46. Eren, Normun Koruma Amacı, 481, dpn. 81. Karahasan, Tazminat, 957.
- 32 YHGK, 1.4.1998, 1998/4-251/265. Y4HD, 21.9.1998, 6744/6945, Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1238 vd. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, 659, dpn. 30. Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1238. YHGK, 1.4.1998, 1998/4-251/265, Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1239.
- 33 YHGK, 25.2.2004, 2004/13-61/110, Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1230 vd.
- 34 Aynı gerekçeler için bkz. YHGK, 2.12.1987, 1987/4-214/894. 26.4.1995, 1995/11-122/430. 1.4.1998, 1998/4-251/265, Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1231.
- 35 Y4HD, 21.9.1998, 6744/6945, Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1237.
- 36 Süzek, İş Hukuku, 354. Akın, Destekten Yoksun Kalma, 47-48.
- 37 Akın, Destekten Yoksun Kalma, 48. Akın, III.Yıl, 343. Centel, İş, 162.
- 38 Süzek, İş Hukuku, 353.
- 39 Kılıçoğlu, Ahmet, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Ankara, 2002, 289. Süzek, İş Hukuku, 353.
- 40 "Yakın" terimi çoğu zaman kapsam bakımından "mirasçılar" teriminden daha farklı ve geniş olduğu için burada teknik bir terim olan mirasçılar bilinçli kullanılmıştır.
- 41 Y21HD, 22.02.2007, 2006/18030, 2007/2541, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2008/1, 353-355.
- 42 Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, 334. İnan, Ali Naim, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara, 1984, 341. Tunçomağ, Kenan, Hizmet İlişkisinden Doğan Manevi Tazminat İstekleri ve Yargıtay Kararları, Tütis, Mart 1984, 3. Aynı yönde Y21HD, 25.12.2003 4530/6420, İHSGHD, Ekim-Aralık 2004, 1516 vd.
- 43 Ardemir, Arzu, Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat, İstanbul, XII Levha Yayınları, 2008, 111.
- 44 Ekonomi, Münir, İş Hukuku, C. I, Ferdi İş Hukuku, B.3, İstanbul, 1987, 155. Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, 335. Tunçomağ, Kenan, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I, 6. B., İstanbul, 1976, 503. Tamam, Şükrü, Beden Tamliğının İhlali ve Ölüm Hallerinde Manevi Tazminat, İÜSBE, Y. Lisans Tezi, 1984, 34. Eren, Borçlar 2003, 764. Gürsoy, 31. Süzek, Sarper, Destekten Yoksun ve Cismani Zararlarda Sorumluluk ve Tazminat Sempozyumu, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Ağustos 1996, 21, 30, 31. Akın, Destekten Yoksun Kalma, 44. Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut, Borçlar Hukuk, Genel Hükümler, İstanbul, Filiz Kitapevi, 1995, 532, 544. Tekinay/Akman/ Burcuoğlu/Altop, 604, 658. Ulusan İ./Esen, G., İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan İşverenin Sorumluluğu, İşletmelerde İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku İnsan Gücü Yönetimi, İstanbul, 1985, 168. Ulusan, İş, 144.
- 45 Ardemir, 112.
- 46 Süzek, İş Hukuku, 352.
- 47 Eren, Normun Koruma Amacı, 467.
- 48 Oğuzman/Öz, 699. Hatemi, Sözleşme Dışı, S.10, N.15. Kılıçoğlu, M., Hesap, 188.
- 49 Reisoğlu, Safa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2006, 223.
- 50 Gürsoy, 31.
- 51 Ardemir, 111, dpn. 180. Gürsoy, 31.
- 52 Karahasan, Mustafa Reşit, Tazminat Hukuku, Maddi ve Manevi Tazminat, Beta Yayınları, İstanbul 1996, 856. Y4HD, 5.3.1979, 9973/2900, Ulusan, İş, 192-193. Y4HD, 18.10.1973, 10302/8845, İKİD, Ekim, 1977, 5664/5665.

- 53 Çenberci , 427. Oğuzman/Öz, 699. Eren, Borçlar 2003, 764. Tekinay/Akman/ Burcuoğlu/Alttop, 660. Tunçomağ, Borçlar I, 503. Taman, 34. Tandoğan, Mesuliyet Hukuku, 335. Süzek, İş Hukuku, 352. Süzek, Sarper, Hukuki Yönden İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği, İş Hekimliği Ders Notları, 3.Bası, Ankara, 1993, 40. Süzek, Destekten Yoksun Kalma, 32. Kılıçoğlu, A., Borçlar, 289. Kaplan, Hukuki Sorumluluk, 138. Akın, III.Yıl, 343. Karahasan, Mustafa Reşit, Tazminat Hukuku, Manevi Tazminat, 6.Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2001, 90. İnan, 340. Ulusan, İş, 187. Gürsoy, 13. Ataay, Aytekin, Şahsın Hukuku, İstanbul,1969,300. Saymen, Ferit Hakkı, Manevi Zarar ve Tazmini Sureti, Doktora Tezi, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul,1940, 186. Arıdemir, 111.
- 54 Gürsoy, 32. Akın, III.Yıl, 343. Kaplan, Emine Tuncay, İşvereninin Koruma ve Gözetme Borcunun Kapsamı, Kamu-İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C.7, S. 2/2003, 2-16. Taman, 34. Saymen, Manevi, 188.
- 55 Yargıtay kararlarında ölen işçinin gayri resmi eşinin manevi tazminat talebini kabul etmektedir. Bkn. Y9HD, 4.4.1991, 6678/7190, Kılıçoğlu, M., Hesap, 856.
- 56 Yargıtay babasının ölümü anında çok küçük yaşta olan çocuğun ileride babasının yokluğunu hissetmesi sonucu yaşayacağı manevi zarar için manevi tazminata hükmetmiştir. Bkn. Y11HD, 1.4.1997, 366/2371, Karahasan, Manevi, 350.
- 57 Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1239.
- 58 Akın, III.Yıl, 343.
- 59 Kaplan, Koruma, 138.
- 60 Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1239.
- 61 Arıdemir, 114.
- 62 Süzek, İş Hukuku, 352.
- 63 Gürsoy, 31. Ayrıca Yargıtaya göre ölenle tazminat isteyenler arasında akrabalık bulunması şart değildir. Bkn. Y11HD, 17.2.1983, 592/699, Karahasan, Manevi, 352.
- 64 Bkz. 11/01/2011 kabul, 01/07/2012 yürürlük tarihli, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu.
- 65 Süzek, İş Hukuku, 352.
- 66 Ulusan, İş, 188 vd.
- 67 Gürsoy, 21.
- 68 Karahasan, Tazminat, 856. Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1239.
- 69 Oğuzman/Öz, 1995, 185.
- 70 Karahasan, Tazminat, 860.
- 71 Süzek, İş Hukuku, 353. Karahasan, Tazminat, 859.
- 72 Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1241. Karahasan, Tazminat, 860.
- 73 Süzek, İş Hukuku, 353. Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1241. Gürsoy, 31-32. Kaplan, Hukuki Sorumluluk, 138. Y9HD, 30.6.1970, 2600/7353, Çenberci, 1028. Y15HD, 18.6.1975, 1483/3084; Y15HD, 22.10.1974, 809/1207, Karahasan, Manevi, 357-359. Aksi yönde kararlar için bkn. Y4HD, 22.6.1965, 3326 K., Gürsoy, 32.
- 74 Gürsoy, 32. Eren, Fikret, Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 8.Bası, Beta Basım, İstanbul, 2003, 485. Arpacı, Abdülkadir, Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler), 2.Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000,149. Kırca, Çiğdem, Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği, YD Temmuz 1999, C.25, S.3,253. Serozan, Manevi, 83. Karşı görüş için bkn. Oğuzman, Şahsiyetin Korunması, 40. Franko, Nisim I., Şeref ve Haysiyete Tecavülden Doğan Manevi Zararın Tazmini, Doktora Tezi, Ankara, 1973, 177. Oğuzman/Öz, 685. Tekinay/Akman/ Burcuoğlu/ Alttop, 668.
- 75 Süzek, İş Hukuku, 352.
- 76 Süzek, İş Hukuku, 352. Tekinay, Borçlar 1975, 525. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, 660. Hatemi, Hukuka Aykırılık, 392. Taman, 39. Gürsoy, 32. Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1239. Arıdemir, 114, dpn. 195. Ulusan, İş, 118. Aksi görüş için bkz. Franko, 184. Saymen, Manevi, 90.
- 77 Bkn. Y9HD, 4.4.1991, 6678/7190, Kılıçoğlu, M., Hesap, 856. YHGK, 25.11.1970, 1967/4-31/645. Y9HD, 16.1.1966, 270 K., Karahasan, Tazminat, 859.
- 78 Süzek, İş Hukuku, 353.
- 79 Y10HD, 6.11.1975, 3780/5826, Karahasan, Manevi, 356.
- 80 Süzek, İş Hukuku, 353.
- 81 Y10HD, 9.2.1978, 7431/799, Karahasan, Manevi, 355.
- 82 Y4HD, 12.10. 1983, 7784/8331, Karahasan, Tazminat, 869.
- 83 Y4HD, 19.11.2007, 1019/14433, Kılıçoğlu, M., Hesap, 825.
- 84 Y21HD, 06.03.2006, 152/1979, Çalışma ve Toplum Dergisi, S.10, 2006/3, 37-40.
- 85 Oğuzman/Öz, 14.
- 86 Kocayusufpaşaoğlu, Necip, Borçlar Hukuku, I.Cilt, 4.Bası, Filiz Yayınevi, İstanbul, 2008, S. 2, N. 23.
- 87 Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, 60.
- 88 Arıdemir, 235.
- 89 Arıdemir, 236 vd.
- 90 Süzek, Destekten Yoksun Kalma, 29. Süzek, İş Hukuku, 323. Tunçomağ, Kenan, Özel Borç ilişkileri, İstanbul, 1977, 897. Hatemi, H./Serozan, R./Arpacı, A, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul, 1992, 323. Reisoglu, Seza, Hizmet Akdi, Mahiyeti, Unsurları, Hükümleri, Ankara, 1968, 209. Kaplan, Hukuki Sorumluluk, 97, 98.
- 91 Eren, Borçlar 2003, 1011. Arıdemir, 255, 256. Kılıçoğlu, M., Hesap, 189.
- 92 Arıdemir, 255, 256.
- 93 Arıdemir, 252.
- 94 Y21HD, 19.2.2002, 991/1278, Akın, 2002 Değerlendirme, 132.
- 95 Arıdemir, 252. Aynı yönde kararlar için bkn. Y21HD, 23.2.2004, 24/1413. Y21HD, 25.3.2003, 2421/2555, Kazancı. Y21HD, 15.6.2000, 4733/4833, YKD, C. 27, S. 2, Şubat 2001, 248-250.
- 96 Y21HD, 7.2.2006, 2005/13299, 2006/810, Kazancı.
- 97 Yakınlar bakımından eski 818 sayılı BK.m.125'in neden uygulandığının açıklanması gerekirdi. Bkn. Arıdemir, 256. Aynı yönde başka bir karar için bkn. Y21HD, 10.11.2003, 7272/9077, Kazancı.

- 98 Y9HD, 20.11.1990, 9930/12307, Tekstil İşveren, Haziran 1991, 13.
- 99 Akın, Levent, İş Kazasından Doğan Maddi Tazminat, Yetkin Yayınları, Ankara, 2001, 282.
- 100 YHGK, 23.10.1971, 1970/9-343/610, TiK. 1972, C.I, 427.
- 101 Oğuzman, Şahsiyetin Korunması, 36.
- 102 Oğuzman, Şahsiyetin Korunması, 43. Karahasan, Tazminat, 955.
- 103 Kılıçoğlu, A., Yeni Borçlar Kanunu, 429.
- 104 Oğuzman, Şahsiyetin Korunması, 39.
- 105 Y9HD, 16.10.1979, 6924/11432, YKD, 1980/9, 1214.
- 106 Aynı gerekçelerden bahseden benzer karar için bkn. YHGK, 1.4.1998, 1998/4-251/265, Kılıçoğlu, M., Tazminat, 1231.
- 107 Oğuzman, Şahsiyetin Korunması, 38.
- 108 Oğuzman, Şahsiyetin Korunması, 38.
- 109 Süzek, İş Hukuku, 314. Akın, III.Yıl, 305, 332.
- 110 Ekonomi, 154. Tunçomağ, Kenan/Centel, Tankut, İş Hukununun Esasları, İstanbul, 2003, 126. Çelik, Nuri, İş Hukuku Dersleri, 17.Bası, İstanbul, 2004, 153. Mollamahmutoğlu, Hamdi, İş Hukuku, 1.Bası, Ankara, 2004, 425. Akın, Maddi Tazminat, 58.
- 111 Süzek, İş Hukuku, 315.
- 112 Süzek, İş Hukuku, 315, 349. Akın, III. Yıl, 335, 336, 340.
- 113 Akın, III. Yıl, 341. Akın, 2002 Değerlendirme, 129.
- 114 YHGK, 23.9.1987, 9-183/655, Akın, Destekten Yoksun Kalma, 45'ten naklen.
- 115 Kılıçoğlu, A., Borçlar, 207 vd. Kaplan, Hukuki Sorumluluk, 98. Oğuzman, Şahsiyetin Korunması, 42.
- 116 26.6.1966, 7/7 İBK. Kaplan, Hukuki Sorumluluk, 98. Aynı yönde, Y21HD, 13.6.1997, 3952/4093. Y21HD, 25.3.1997, 2108/2195, Akın, Maddi Tazminat, 96, dpn. 207.
- 117 Oğuzman, 42-43. Kılıçoğlu, A., Borçlar, 210. Oğuzman, Sorumluluk, 340. Ulsan, İş, 128.
- 118 Karahasan, Tazminat, 971-972. Kılıçoğlu, A., Borçlar, 211, 297, 298. Gürsoy, 32. Oğuzman, Şahsiyetin Korunması, 42, 43, 45, 46.
- 119 Kılıçoğlu, A., Borçlar, 295-298.
- 120 Kılıçoğlu, A., Borçlar, 296.
- 121 Y9HD, 13.5.1982, 4224/4809, Akın, Maddi Tazminat, 97, dpn. 209.
- 122 Ekonomi, 55. Süzek, Sarper, İş Hukuku Yaptırımları, İHD, Nisan-Haziran 1993,175. Akyiğit, Ercan, İş Kanunu Şerhi, Ankara 2001, 79.
- 123 Süzek, İş Hukuku, 154. Akın, Maddi Tazminat, 97.
- 124 Y10HD, 30.9.1975, 6900/5002, İş ve Hukuk, Ocak-Şubat 1976, 30-31.
- 125 Süzek, İş Hukuku, 234.
- 126 Süzek, İş Hukuku, 234, 315.
- 127 Tuncay, Can, İş Kanunu Tasarısındaki Ödünç İş İlişkisi ve

Eleştirisi, Mercak 2003, 56-75. Akyiğit, Ercan, İş Hukuku Açısından Ödünç İş İlişkisi, Ankara 1995, 190. Ekmekçi, Ömer, 4857 Sayılı İş Kanununda Geçici İş İlişkisinin Kurulması, Hükümleri, Sona Ermesi, İHSGHD, Nisan-Haziran 2004, 367.

128 Süzek, İş Hukuku, 315. Akın, III.Yıl, 336. Karahasan, Haksız Fiil, 855.

129 Y21HD, 15.12.2005, 9957/13270, Balcı, 559.

130 Y21HD, 6.3.2006, 152/1979, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2006/3, 37-40.

KAYNAKLAR

- Akın, Levent: III. Yılında İş Yasası, Seminer Notları, İş Sağlığı ve Güvenliği, Bodrum, 21-25 Eylül 2005.
- Akın, Levent: İşverenin İşçiyi Gözetme Borcu ve Bundan Doğan Tazminat Davaları, Yargıtayın İş Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi 2002, Ankara, 2004.
- Akın, Levent: İş Kazasından Doğan Maddi Tazminat (ksc. Maddi Tazminat), Ankara, Yetkin Yayınları, 2001.
- Akın, Levent: Destekten Yoksunluk ve Cismani Zararlarda İşverenin Özel Hukuktan Doğan Sorumluluğu, Destekten Yoksun Kalma ve Cismani Zararlarda Sorumluluk ve Tazminat Sempozyumu, İstanbul, 1996.
- Akünal, Teoman: Haksız Fiilden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu, İstanbul, 1977.
- Akyiğit, Ercan: İş Kanunu Şerhi, Ankara, 2001.
- Akyiğit, Ercan: İş Hukuku Açısından Ödünç İş İlişkisi (ksc. Ödünç İş), Ankara, 1995.
- Arıdemir Genç, Arzu: Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat, İstanbul, XII Levha Yayınları, 2008.
- Arpacı, Abdülkadir: Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler), 2.Bası, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2000.
- Ataay, Aytekin: Şahsın Hukuku, İstanbul, 1969.
- Atamer, Yeşim: Haksız Fiilden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması, Özellikle Uygun Nedensellik Bağı ve Normun Koruma Amacı Kuramları, İstanbul, Beta Yayınevi, 1996.
- Çelik, Nuri: İş Hukuku Dersleri (ksc. İş), 17.Bası, İstanbul, 2004.
- Çenberci, Mustafa: İş Kanunu Şerhi, 6.Bası, Ankara, 1986.
- Ekmekçi, Ömer: 4857 Sayılı İş Kanunu'nda Geçici İş İlişkisinin Kurulması, Hükümleri, Sona Ermesi (ksc. Geçici İş), İHSGHD, Nisan-Haziran 2004, 367-382.
- Ekonomi, Münir: İş Hukuku, C. I, Ferdi İş Hukuku, 3.Bası, İstanbul, 1987.
- Eren, Fikret: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, (ksc. Borçlar 2003), 8.Bası, İstanbul, Beta Yayınevi, 2003.
- Eren, Fikret: Hukuka Aykırılık Bağı ve Normun Koruma Amacı Teorisi, Prof. Dr. Mahmut Koloğlu'na Armağan (ksc. Normun Koruma Amacı), Ankara, 1975, 461-491.
- Feyzioglu, N.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.II, İstanbul, 1977.

- Franko, Nisim I.: Şeref ve Haysiyete Tecavüzden Doğan Manevi Zararın Tazmini, Doktora Tezi, Ankara, 1973.
- Gürsoy, Kemal Tahir: Manevi Zarar ve Tazminatı, AÜHFD, C. XXX, 1973.
- Hatemi, Hüseyin: Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, C.II, (ksc.SözleşmeDışı), İstanbul, 1994.
- Hatemi, H./Serozan, R./Arpacı, A: Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul, 1992.
- İnan, Ali Naim: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 3. Bası, Ankara, 1984.
- Kaplan, Emine Tuncay: İşverenin Koruma ve Gözetme Borcunun Kapsamı (ksc.Koruma) Kamu-İş, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C.7, S. 2/2003,2-16.
- Kaplan, Emine Tuncay: İşverenin Hukuki Sorumluluğu (ksc.Hukuki Sorumluluk), Ankara, Kadioğlu Matbaası, 1992.
- Karahasan, Mustafa Reşit: Tazminat Hukuku, Manevi Tazminat (ksc.Manevi), 6.Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2001.
- Karahasan, Mustafa Reşit: Tazminat Hukuku, Maddi ve Manevi Tazminat (ksc. Tazminat), Beta Yayınevi, İstanbul, 1996.
- Karahasan, Mustafa Reşit: Kusura Dayanan-Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, (ksc.haksız fiil), Beta Yayınevi, İstanbul, 1995.
- Kılıçoğlu, Ahmet: Yeni Borçlar Kanununa göre hazırlanmış Borçlar Kanunu, (ksc.Yeni Borçlar Kanunu), 15. Bası, Ankara, 2012.
- Kılıçoğlu, Ahmet: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, (ksc. Borçlar), Ankara, 2002.
- Kılıçoğlu, Mustafa: Tazminat Esasları ve Hesap Yöntemleri, (ksc. Hesap), 2.Bası, Turhan Kitapevi, Ankara 2008.
- Kılıçoğlu, Mustafa: Tazminat Hukuku (ksc. Tazminat), 2.Bası, Legal Yayınları, 2006.
- Kırca, Çiğdem: Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği, YD Temmuz 1999, C.25, S.3, 242-269.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip: Borçlar Hukuku, I.Cilt, 4.Bası, İstanbul, Filiz Yayınevi, 2008.
- Kuntalp, E./Barlas, N./Ayanoğlu, A./ve arkadaşları: Türk Borçlar Kanunu Tasarısına İlişkin Değerlendirmeler (ksc. Tasarı), Galatasaray Üniversitesi, Mayıs 2005.
- Mollamahmutoğlu, Hamdi: İş Hukuku (ksc. İş 2004), 1.Bası, Ankara, 2004.
- Oğuzman, Kemal: İsviçre'de ve Türkiye de Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu'nda Şahsiyetin Hukuka Aykırı Tecavüze Karşı Korunması ve Özellikle Manevi Tazminat Davası Bakımından Yapılan Değişiklikler, Prof. Dr. Tandoğan'ın hatırasına Armağan (ksc.Şahsiyetin Korunması), BTHAE, Ankara, 1990, 7-54.
- Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, İstanbul, Filiz Kitapevi, 2006.
- Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler (ksc.Genel Hükümler), İstanbul, Filiz Kitapevi, 1995.
- Reisoğlu, Safa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler (ksc. Borçlar 2006), İstanbul, 2006.
- Reisoğlu, Safa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler (ksc. Borçlar), İstanbul, 1990.
- Reisoğlu, Seza: Hizmet Akdi, Mahiyeti, Unsurları, Hükümleri, (ksc.Hizmet), Ankara, 1968.
- Saymen, Ferit Hakkı: Manevi Zarar ve Tazmini Sureti, Doktora Tezi, İstanbul, Cumhuriyet Matbaası, 1940.
- Serozan, Rona: Manevi Tazminat İstemine Değişik Bir Yaklaşım, Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan (ksc. Manevi), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Dergisi, Ankara 1990.
- Süzek, Sarper: İş Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul, 2005.
- Süzek, Sarper: Bireysel İş İlişkinin Kurulması, Hükümleri ve İşin Düzenlenmesi, Yargıtay'ın İş Hukukuna İlişkin Kararalarının Değerlendirilmesi 2001 (ksc. 2001 değerlendirme), Ankara, 2003.
- Süzek, Sarper: Destekten Yoksun ve Cismani Zararlarda Sorumluluk ve Tazminat Sempozyumu (ksc. Destekten Yoksun Kalma), Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Ağustos 1996, 17-32.
- Süzek, Sarper: Hukuki Yönden İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği, İş Hekimliği Ders Notları (ksc. İşçi Sağlığı ve Güvenliği), 3.Bası, Ankara, 1993.
- Süzek, Sarper: İş Hukuku Yaptırımları (ksc. Yaptırımlar), İHD, Nisan-Haziran 1993, 165-183.
- Taman, Şükrü: Beden Tamlığının İhlali ve Ölüm Hallerinde Manevi Tazminat, İÜSBE, Y. Lisans Tezi, 1984.
- Tandoğan, Haluk: Hukuka Aykırılık Bağı (ksc. Hukuka Aykırılık), BATIDER1979, 16 vd.
- Tandoğan, Haluk: Üçüncü Sahsın Zararının Tazmini, (ksc. Üçüncü Şahıs), Ankara, 1963.
- Tandoğan, Haluk: Türk Mesuliyet Hukuku, (ksc.Mesuliyet Hukuku), Ankara, 1961.
- Tekinay, S./Akman, S.Burcuoğlu, H./Altop, A: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7.Bası, 1993.
- Tuncay, Can: İş Kanunu Tasarısındaki Ödünç İş İlişkisi ve Eleştirisi (ksc.Ödünç İş), Mercek 2003, 56-75.
- Tunçomağ, Kenan: Hizmet İlişkisinden Doğan Manevi Tazminat İstekleri ve Yargıtay Kararları (ksc. Hizmet), Tütis, Mart, 1984.
- Tunçomağ, Kenan: Özel Borç İlişkileri (ksc. Özel Borç İlişkileri), İstanbul, 1977.
- Tunçomağ, Kenan: Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I, 6. Bası, İstanbul, 1976.
- Tunçomağ, Kenan/Centel, Tankut: İş Hukukunun Esasları, (ksc. İş 2003), İstanbul, 2003.
- Ulusan, İlhan: Özellikle Borçlar Hukuk ve İş Hukuku Açısından İşverenin İşçiyi Gözetme Borcundan Doğan Hukuki Sorumluluğu (ksc.İş), Kazancı Hukuk Yayınları, No:72., İstanbul, 1990.